

KONTRÁNÉ HEGYBÍRÓ EDIT

Siket hallgatók az európai mobilitásban

Deaf students in European mobility programs

This paper gives account of work in progress at the Department of English Applied Linguistics of Eötvös Loránd University, Hungary. The members of a small research team have been involved in investigating the foreign language learning situation of deaf and severely hard-of-hearing individuals in Hungary for more than 12 years and have found that although deaf students can and most of them also want to learn foreign languages, especially English, the circumstances for them to do so are quite inadequate. The fact that without the knowledge of a foreign language they cannot take advantage of EU mobility programs increases the disadvantage of this underprivileged group. The aim of the recently launched international Erasmus+ project entitled “Language Skills of Deaf Students for EU Mobility” is to extend the investigations internationally and develop methods and online training courses for the teaching of English and British Sign Language to Austrian, Czech and Hungarian students in higher education. It is hoped that through cooperative efforts substantial progress can be achieved in preparing young hearing impaired people for study abroad programs.

Keywords: Deaf education, foreign language learning, EU student mobility

A címet olvasva néhányan azt gondolhatják, nem is műhelytitokról, hanem valamilyen utópisztikus elképzelésről fog szólni ez az írás. Majdnem így van, mert ugyan hallunk olyan siket és súlyos fokban nagyothalló főiskolai vagy egyetemi hallgatókról, akik bátran nekivágnak a világnak és pályáznak külföldi tanulmányi ösztöndíjakra, de ez ma még csak elvétve fordul elő nemcsak Magyarországon, hanem a környező országokban is. Hogy miért is olyan nagy dolog az, amiről beszélünk, könnyen megérthetjük, ha ki-ki belegondol, hány siket vagy súlyosan nagyothalló egyetemistával vagy főiskolással találkozott eddigi pályája során, és hány olyan hallássérült személyt ismer, aki elég jól elsajátította az angolt vagy valamelyik más idegen nyelvet ahhoz, hogy egy európai országban vendéghallgatóként tanulmányokat folytathasson. Megdöbbentően kevés ilyen fiatalról tudunk. Éppen ezért fontos felkutatni őket, megismerkedni a szükségleteikkel, nyelvtanulási tapasztalataikkal, és az ismeretekre építve hozzásegíteni őket ahhoz, hogy megfelelő nyelvtudás birtokában ők is egyenlő eséllyel pályázhassanak külföldi tanulmányi ösztöndíjakra. A közelmúltban indult egy olyan nemzetközi Erasmus+ projekt¹, mely éppen ezen a téren szeretne változást elérni. Célja komplex módon elősegíteni, hogy minél több hallássérült fiatal vehessen részt

¹ Grant Agreement 2017-1-CZ01-KA203-035609

a különböző európai mobilitási programokban. Írásunkban erről a folyamatban lévő munkáról szeretnénk beszámolni.

A Modern Nyelvoktatás nem most jelentet meg először figyelemfelkeltő írást a siketek és súlyosan nagyothallók idegennyelv-tanulásáról. 2014-ben a „Négyen, akik siketeket tanítanak” (Kontráné Hegybíró 2014) című tanulmány olyan nyelvtanárokat mutatott be, akik különböző iskolákban, a legváltozatosabb nehézségekkel dacolva dolgoznak azon, hogy tanítványaik örömet találjanak az angol nyelvvel való megismerkedésben és a nyelvtanulást sikerélményként élik meg. A cikk alapjául szolgáló kutatás az ELTE Angol Alkalmazott Nyelvészeti Tanszékén 2006 óta tartó folyamat részét képezte. A kutatócsoport 2006 és 2010 között a felnőtt siketek nyelvtanulási tapasztalatainak országos, nem reprezentatív felmérését végezte el (vö. Kontráné Hegybíró 2010; Kontra–Csizér, 2013), majd 2012-től 2015-ig a magyarországi speciális intézmények 14-19 éves tanulói körében folytatott kérdőíves és egyéni interjúkutatást (Csizér–Kontra–Piniel 2015; Kontra–Csizér–Piniel 2014; Kontráné Hegybíró–Csizér–Piniel 2013, 2015). A megkezdett folyamat további részeként, az ELTE kutatócsoportja most újabb, ezúttal nemzetközi, Erasmus+ kutatásban vesz részt. A cseh vezetéssel, osztrák, magyar és angol közreműködéssel létrejött projekt célja, hogy azok a siket és nagyothalló fiatalok, akik valamelyik hazai intézményben felsőfokú tanulmányokat folytatnak, eséllyel pályázhassanak külföldi képzésekre és tanulmányutakra az EU mobilitási programjainak keretein belül, vagyis rendelkezzenek megfelelő idegen nyelvi alapokkal. A továbbiakban egy rövid, általános bevezető után ennek a projektnek a részleteit mutatjuk be: a célokat, a résztvevőket és a várható eredményeket.

Siketek a magyar oktatási rendszerben és a nyelvoktatásban

A többségi társadalom a siketeket a hátrányos helyzetű, fogyatékkal élők egy csoportjának tartja, pedig a siket közösség nyelvi és kulturális kisebbségként definiálja önmagát (Jokinen 2000; Ladd 2003; Lane–Hoffmeister–Bahan 1996). A magyarországi siketek történetét feldolgozó könyvében Vasák Iván annak a meggyőződésének ad hangot, hogy a siketeket a jelnyelvtől való megfosztottságuk teszi fogyatékosná (Vasák 2005: 130). A szerző itt a magyarországi siketoktatás mind a mai napig központi kérdésére utal, arra, hogy milyen nyelven folyjon a tanítás az órákon, és milyen nyelven foglalkozzanak a siket kisgyerekek otthon a családban, vagyis mit tekintünk a siket gyermek anyanyelvének, illetve első nyelvének (vö. Grosjean 1999; Muzsnai 1999; Szabó 2003). A biztos első nyelvi alap az idegennyelv-tanítás szempontjából is fontos, hiszen az újabb nyelv elsajátítása erre épül: halló gyerekeknél a beszélt magyar nyelv tölti be ezt a szerepet, siket szülők siket gyerekeinek pedig a jelnyelv biztosítja az első nyelvi alapot. Kevesen tudják azonban, hogy a siket gyerekek 90–95 százaléka halló családban nevelkedik, így a prelingvális siket gyermekek korai nyelvi fejlődése nem hasonlítható sem a halló családba született halló, sem a siket családba született siket gyerekéhez, mert ők a környezetüktől spontán, természetes úton sem a környezet akusztikus nyelvét, sem a jelnyelvet nem tudják elsajátítani (Bartha–Hattyár–Szabó 2006; Muzsnai 1999; Szabó 2003). Így, ha a szülők nem viszik őket már kiskorukban siket gyerekek közé játszóházba vagy más foglalkozásokra, akkor a jelnyelvvvel csak az óvodába vagy az iskolába kerülve a társaikon keresztül találkoznak, és felnőtt mintát a jelnyelvi kommunikációra nem, vagy csak alig látnak. Az akusztikus

nyelvi képzésük legtöbbször későn, szakember segítségével indulhat meg, hangokat képezni és beszélni szurdopedagógusoktól tanulnak. Van, aki jól és szívesen beszél, van, aki inkább nem szólal meg. Az iskola-előkészítő osztályok elsődleges feladata az intenzív nyelvi kommunikáció fejlesztése, melynek során – bár a tanterv mindvégig *anyanyelvi nevelésről* beszél – a siket és súlyos fokban nagyothalló gyerek úgy tanulja meg lépésről-lépésre a magyart mint egy idegen nyelvet (Szabó 1999), csak nem az idegennyelv-tanításban alkalmazott módszerekkel.

A speciális iskolákban az auditív/verbális módszert alkalmazzák (Csuhai et al. 2009), vagyis a szaktárgyak oktatásának nyelve a hangzó magyar nyelv. Aki rendelkezik hasznosítható hallásmaradvánnyal és megfelelő hallókészülékkel, könnyebben tudja követni az órát; aki csak a szájról olvasási képességeire tud hagyatkozni, annak a számára az információ jelentős része elvész (Vasák 2005). A siket közösségek világszerte azért küzdöttek és küzdenek ma is a teljes információs akadálymentesítéséért, mert tudják, ha jelnyelven kapják meg az információt, akkor azt 100 százalékban megértik és fel tudják dolgozni (lásd UNESCO 1994; United Nations, 2007). Egy 2009-ben készült tanulmány szerint viszont saját bevallásuk szerint a magyarországi speciális iskolákban tanító gyógypedagógusok mintegy 60 százaléka használja csak valamilyen szinten a jelnyelvet a tanításban, úgymond „a jobb megértés elősegítésére”, ám „saját jelnyelvi tudása szintjét a megkérdezettek többsége nem értékeli közepesnél jobbnak” (Csuhai et al. 2009: 11), vagyis nem folyékony jelnyelv-használó.

Többen megírták már, hogy a siket gyerekek írás-olvasási készsége mind Magyarországon, mind külföldön általában jelentősen elmarad a korosztályuktól elvárt átlagos szinttől (Holcomb–Peyton 1992; Muzsnai 1999; Szabó 2003). A tanulók alacsony nyelvi szintje, életkorukhoz és osztályfokozatukhoz képest szegényes szókincsük és kifejezőkészségük nyilvánvaló hatással van az oktatás és a tanulás eredményességére. Hazánkban csak 2009-ben született meg a CXXV. törvény a magyar jelnyelvről és a magyar jelnyelv használatáról, mely elismeri a magyar jelnyelvet mint a siketek természetes nyelvét, biztosítja annak használatát az élet minden területén és elrendeli a speciális iskolákban a *bilingvális oktatás*, vagyis olyan módszer bevezetését, amely a beszélt magyar nyelv mellett a magyar jelnyelvet is alkalmazza az oktatás során, mi több, a magyar jelnyelvre alapozva vezeti be a hangzó magyar nyelvet. A bilingvális oktatás bevezetésétől azt várják a szülők és a szakemberek, hogy hatékonyabbá válik a tanítás, a tanulók több ismeretanyagot tudnak elsajátítani és jobban, ezáltal nagyobb eséllyel juthatnak be a középiskolákba, illetve a felsőoktatási intézményekbe. Arra vonatkozóan, hogy jelenleg hány siket és nagyothalló személy vesz részt valamilyen felsőoktatási képzésben nincsenek nyilvánosan elérhető adatok, de annyit tudunk, hogy az összes fogyatékkal élő hallgatók számaránya is elenyésző, alig 1–2 százalék (erről részletesebben lásd Laki 2015), s ennek csak egy csekély töredéke az, aki valamilyen érzékszervi károsodásban szenved.

A speciális iskolák tantervében szerepel az idegennyelv-oktatás, és erről korábbi, fentebb már idézett kutatásaink során meg is győződhattünk. Azt tapasztaltuk, hogy többnyire angolt tanítanak, elvétele németet, és a tanárok főként az auditív-verbális módszert alkalmazzák, a magyar jelnyelvet csak kevesen ismerik olyan jól, hogy azt tudnák használni közvetítő nyelvként. Az általános iskolákban és a középiskolákban integráltan tanuló siket és súlyosan nagyothalló gyerekek a halló csoportoknak tartott

nyelvórákon nehezen boldogulnak, extra segítség nélkül a többségük előbb-utóbb ki marad, felmentést kér és kap. A felsőoktatásban az idegen nyelvi lektorátusok intézményrendszere az utóbbi években elsorvadt. Aki nem jut el a nyelvvizsgáig a középis-kolai tanulmányai alatt, többnyire arra kényszerül, hogy nyelviskolába iratkozzon be, vagy költséges magántanárt fogadjon. Egy közelmúltban készült informális felmérés (Kontra 2017) szerint a nyelviskolák nincsenek felkészülve arra, hogy hallássérült tanulókat fogadjanak a csoportjaikban. Ilyen előzmények után valóban ritkaságszámba megy, ha valaki mégis eljut odáig, hogy letegyen egy középfokú nyelvvizsgát írásban, és nemzetközi mobilitási pályázatra jelentkezzen. Új nemzetközi kutatásunk, a *Language Skills of Deaf Students for EU Mobility* (röviden: LangSkills) most ezen szeretne segíteni.

A „LangSkills” című Erasmus+ projekt Célok

A projektben részt vevő cseh, osztrák és magyar oktatókat, illetve kutatókat az a felismerés motiválta a közös pályázatra, hogy a régióban mindannyian hasonló helyzetben vagyunk, a problémáink és a céljaink közösek, ugyanakkor az erőforrásaink egyformán szerények, a szakember kevés, és a siketek érdekérvényesítő képessége alacsony létszámuk miatt nem eléggé erős. Mindebből azt a következtetést lehetett levonni, hogy erőnket összesítve hatékonyabban tudunk segíteni országaink siket nyelvtanulóin. A projekt célcsoportjával azokat a tehetséges siket és nagyothalló fiatalokat választottuk, akiknek sikerült bekerülni valamilyen felsőoktatási intézménybe, és a tanulmányaik során ők is szeretnének részesülni az európai mobilitás lehetőségeiből, aminek alapvető feltétele a nyelvtudás. A projekt több, egymásra épülő szakaszból tevődik össze:

- Első lépésben egy online felmérést végzünk a cseh, osztrák és magyar célcsoport nyelvtanulási tapasztalatairól és szükségleteiről. A kérdőívet először angolul készítettük el, ezt fordítottuk le cseh, német és magyar nyelvre, majd cseh, osztrák és magyar jelnyelvre. A kérdőívet, majd a fordításokat validáltuk. Az adatgyűjtés folyik.
- Ezt követően angol szakemberek bevonásával elektronikus angol nyelvi tananyagokat készítünk, melyek felkészítik a hallgatókat a külföldi egyetemi foglalkozásokon való részvételre, az előadások követésére, a jeltolmáccsal való együttműködésre és a jegyzetelésre is. A készülő anyagokat mindegyik nyelvterületen kipróbáljuk.
- Mivel az angol egyetemeken bevált módszer, hogy a külföldi siket hallgatók elsőként a brit jelnyelvvvel (BSL) ismerkednek meg, majd az akusztikus angol nyelv tanítása ezen keresztül történik, az angol partnerek elektronikus BSL tananyagot készítenek a célcsoport szükségleteihez igazodva.
- Az előzőekhez kapcsolódóan a projekt második és harmadik évében a résztvevő országok 5-5 fős hallgatói csoportot juttathatnak ki Angliába egyhetes angol nyelvi és BSL képzésre, hogy lehetőségük legyen az elsajátított ismereteiket a gyakorlatban kipróbálni és továbbfejleszteni.
- Mind a második, mind a harmadik évben a hallgatók nyári tanfolyamához csatlakozik egy, a nyelvtanárok számára szervezett rövid módszertani kurzus, országonként 2-2 nyelvtanár részére.

- Az Erasmus+ támogatás lehetővé teszi az oktató és kutató résztvevők számára a közös nemzetközi találkozókat és tapasztalatcseréket, illetve közös módszertani workshop szervezését is.

Résztvevők

A programban összesen öt intézmény vesz részt: egy-egy cseh, magyar, osztrák és két angol. A pályázat fő koordinátora a cseh Masaryk Egyetem Teiresias Központja, mely az egyetem érzékszervi fogyatékkal élő hallgatóinak a támogatására jött létre. A központ a maga nemében egyedülállónak mondható, egyrészt oktatási központ, másrészt kutatói műhely a legkorszerűbben felszerelt stúdiókkal, saját kiadóval és elektronikus könyvtárral, mely különböző formátumokban teszi elérhetővé a hallgatók számára a szükséges tankönyveket és szakirodalmat. A siket hallgatók számára tolmácsolási, írótolmácsolási (speech-to-text reporting, STTR) és fordítói szolgáltatást biztosítanak, és ehhez komoly technikai apparátust működtetnek. Tanítják a cseh nyelvet és a cseh jelnyelvet. Az ország szakembereivel együttműködve a központ nyelvészei és siket munkatársai kezelik és fejlesztik az elektronikus cseh jelnyelvi szótárt. IT szakembereik az oktatásban használható saját szoftverfejlesztéssel is foglalkoznak. Az intézmény a fogyatékkal élő középiskolai tanulóknak és tanáraiknak is biztosít tanácsadói és módszertani támogatást. A siket és súlyosan nagyothalló egyetemisták a Teiresias Központban vehetnek részt a szükségleteikre szabott egyéni vagy páros nyelvórákon, melyek segítségével eljutnak a diploma megszerzéséhez szükséges középfokú nyelvvizsgáig.

A kutatásban részt vevő osztrák partner a Teiresias Központhoz sokban hasonlító intézmény, a Bécsi Műszaki Egyetem szolgáltató központja, a GESTU, mely 2010-es alapítása óta biztosítja a tanulmányokhoz való akadálymentes hozzáférést a Bécsben felsőfokú tanulmányokat folytató különböző szakos siket és nagyothalló fiataloknak. Évente 15–20 hallgató számára nyújtanak tolmácsolási, valamint írótolmácsolási szolgáltatást és tutoriális foglalkozásokat. A központ által létrehozott és folyamatosan fejlesztett elektronikus technikai jelnyelvi szótár már 2500 szócikket tartalmaz 17 különböző műszaki területről. Az intézmény különlegességét az adja, hogy munkatársai nemcsak a már meglévő jelkincs dokumentálásán dolgoznak, hanem új jelek fejlesztésén is, melyek segítségével a különböző technikai fogalmak megnevezhetők osztrák jelnyelven, ezzel is segítve a hallgatók és a jeltolmácsok munkáját.

Mivel az ELTE a fentiekhez hasonló szolgáltató központtal sajnos nem rendelkezik, az Angol Alkalmazott Nyelvészeti Tanszék oktatói a fentiekben már leírt kutatási tapasztalatukkal járulnak hozzá a projekt sikeréhez. A magyar csapat feladata a kérdőíves felmérés lebonyolítása és kiértékelése, illetve a készülő angol és BSL anyagok kipróbálása és véleményezése. A programnak van két angol résztvevője is; az ő feladatuk elsősorban a brit jelnyelvi anyagok készítése és a két nyári tanfolyam megszervezése Angliában.

A bristoli Deaf Studies Trust (DST) 1984-ben alakult, azzal a céllal, hogy siketekkel kapcsolatos kutatásokat végezzen, és oktató-fejlesztő munkát folytasson. Az intézmény a Bristoli Egyetem Siket Tanulmányi Központjából nőtt ki, és 2014 óta annak utódszervezeteként működik szoros kapcsolatban a helyi siket közösséggel. Az igazgató bizottság tagjainak 50%-a siket, és valamennyi munkatárs folyékonyan használja

a brit jelnyelvet. Eddigi egyik legfontosabb kutatásuk a siket családokban felnövő siket gyermekek nyelvi fejlődésének vizsgálata volt, összehasonlításban halló családok siket gyermekei és halló családok halló gyermekei beszédfejlődésével a néhány hónapostól hároméves korig. Eredményeik következtében egyértelműen a jelnyelvi kétnyelvűség mellett tették le a voksot, erre építették további munkájukat és ezt az álláspontot képviselik és terjesztik a nemzetközi szinten is.

A Prestonban található Közép-Lancashire-i Egyetem az Egyesült Királyság egyik legnagyobb egyeteme, melyet a nemzetközi QS ranglistán is jegyeznek. A brit jelnyelvre és siket tanulmányokra szakosodott központja online tanterveket és tananyagokat fejleszt az angol, a brit jelnyelv és a nemzetközi jelnyelv tanítására siket hallgatók számára. A központ egyaránt foglalkoztat siket és halló munkatársakat. Szoros együttműködésben dolgoznak a Jelnyelvek és Siket Tanulmányok Nemzetközi Központjával (iSLanDS). Tevékenységük kiterjed a felsőoktatásban tanuló siket hallgatók angoltanulásának a támogatására. 2013 óta szerveznek diákcseré programokat lengyel és cseh siket hallgatók számára.

Várható eredmények

Az öt résztvevő intézmény pályázati együttműködésének egyik legfontosabb eredménye maga az együttműködés, a korábban már megindult *networking* erősítése. Az elévített feladatok ugyanakkor kézzelfogható termékek előállításában csúcsonnak ki.

A bevezető nemzetközi felmérés során begyűjtött adatok elemzése lehetővé fogja tenni, hogy összehasonlítsuk a cseh, osztrák és magyar siketek és nagyothallók nyelvtanulási tapasztalatait, céljait és szükségleteit, s eredményeinkről angol, illetve magyar nyelvű publikációkban számoljunk be. Az online angol és BSL-tanfolyamok anyagait a pályázat során kipróbáljuk, tökéletesítjük, és a kész kurzusokat elektronikus úton bárki számára elérhetővé tesszük. A résztvevő országok által szervezett workshopokra a helyi intézményekben működő angoltanárok szélesebb körét is meghívjuk a jó gyakorlat terjesztése érdekében.

Ugy tervezük, hogy a disszeminációs munka a pályázat lezárta után is folytatódni fog, eredményeink beépülnek a helyi angoltanításba és -tanulásba. A projektbe közvetlenül bevont siket és nagyothalló főiskolások és egyetemisták példáját követve reméljük, hogy a következő években folyamatosan nőni fog azoknak a száma, akik elérik a szükséges nyelvi szintet, és eséllyel pályáznak külföldi tanulmányutakra.

Nem titkolt célunk a példamutatás. Kutatásunk infokommunikációs szempontból teljesen akadálymentesített, a folyamat egésze a siket és halló szakemberek szakmai-tudományos együttműködésére épül, és megvalósítja a siket közösség „semmit rólunk nélkülünk” alapelvét. A készülő tananyagok, a workshopok és a nyári kurzusok a bilingvális oktatás szemléletét valósítják meg, a siket és a súlyos fokban nagyothalló nyelvtanulókat kétnyelvű személyként kezelik, és figyelembe veszik az ebből fakadó sajátos szükségleteiket.

Összefoglalás

A fentiekből talán kiolvasható volt, hogy a pályázat résztvevői meglehetősen nagy fába vágják a fejszéjüket. A terv, bár nem utópisztikus, de mindenképpen ambiciózus, a résztvevők motivációja nagy, de a körülmények helyszínenként változóak. A magyar

kutatócsoport mögött nem áll olyan intézményi háttér, mint amilyen az összes többi résztvevő számára készen adott, s ez a munka minden fázisában extra erőpróbát jelent. A magyar siketek és nagyothallók azonban éppúgy segítségre szorulnak az egyenlő esélyek biztosítása terén, mint a csehek vagy az osztrákok. Azt reméljük, hogy a pályázatban való részvételünk hozzá fog tenni ehhez egy keveset. Céljaink megvalósításának *titka*, ha van ilyen, az összefogásban rejlik.

IRODALOM

- Bartha Csilla – Hattyár Helga – Szabó Mária Helga (2006): A magyarországi siketek közössége és a magyarországi jelnyelv. In: Kiefer Ferenc (szerk.) *Magyar nyelv*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 852–906.
- Csizér, K. – Kontra, E. H. – Piniel, K. (2015): An investigation of the self-related concepts and foreign language motivation of young Deaf and hard of hearing learners in Hungary. *Studies in Second Language Learning and Teaching*, 5/2, 229–249.
- Csuhai Sándor – Henger Krisztina – Mongyi Péter – Perlusz Andrea (2009): „Siket gyermekek kétnyelvű oktatásának lehetőségei és korlátai” című kutatás eredményei. Zárótanulmány. Budapest: Fogyatékos Személyek Esélyegyenlőségéért Közalapítvány. Elérhető: http://www.fszk.hu/mj/p/szakmai-anyagok/Siket-gyermekek-ketnyelvu-oktatasanak-lehetosegei-es-korlatai-c-kutatas-eredmenyei_zarotanutmany.pdf
- Grosjean, F. (1999): A siket gyermek joga a kétnyelvűvé váláshoz. *Modern Nyelvoktatás*, 5/4, 5–8.
- Holcomb, T. – Peyton, J. K. (1992): ESL literacy for a linguistic minority: The Deaf experience. *ERIC Digest ED353861*. <http://www.ericdigests.org/1993/deaf.htm>
- Jokinen, M. (2000): The linguistic human rights of sign language users. In: R. Phillipson (ed.) *Rights to language: Equity, power, and education*. Mahwah, N.J.: Lawrence Erlbaum Associates, 203–213.
- Kontra, E. H. (2017): The foreign language learning situation of Deaf adults: An overview. *Journal of Adult Learning, Knowledge and Innovation*, 1/1, DOI: 10.1556/2059.01.2017.1
- Kontra, E. H. – Csizér, K. (2013): An investigation into the relationship of foreign language learning motivation and sign language use among Deaf and hard of hearing Hungarians. *International Review of Applied Linguistics (IRAL)*, 51/1, 1–22, DOI: 10.1515/iral-2013-masthead1
- Kontra, E. H. – Csizér, K. – Piniel, K. (2014): The challenge for Deaf students to learn foreign languages in special needs schools. *European Journal of Special Needs Education*. DOI:10.1080/08856257.2014.986905
- Kontráné Hegybíró Edit (2010): *Nyelvtanulás két kézzel: A jelnyelv szerepe a siketek idegennyelv-tanulásában*. Budapest: Eötvös Kiadó.
- Kontráné Hegybíró Edit (2014): Négyen, akik siketeket tanítanak. *Modern Nyelvoktatás*, 20/1–2, 3–17.
- Kontráné Hegybíró Edit – Csizér Kata – Piniel Katalin (2013): Hallássérült nyelvtanulók egyéni változóinak vizsgálata: motiváció, képzetek és stratégiák. *Alkalmazott Nyelvudomány*, 13/1–2, 5–21.
- Kontráné Hegybíró Edit – Csizér Kata – Piniel Katalin (2015, szerk.): *Hallássérült fiatalok idegennyelv-tanulása Magyarországon. Zárótanulmányok és módszertan, óratervekkel*. (A „Siket és súlyosan nagyothalló diákok idegennyelv-tanulási motivációja, képzetek és stratégiái” című OTKA K105095 projekt zárókiadványa). Budapest: Tinta Könyvkiadó.
- Ladd, P. (2003): *Understanding Deaf culture: In search of deafhood*. Clevedon, UK: Multilingual Matters.
- Laki Ildikó (2015): A felsőoktatás hallgatói – a fogyatékossgal élő hallgatók felsőfokú tanulmányai. In: Karlovitz János Tibor (szerk.), *Fejlődő jogrendszer és gazdasági környezet a változó társadalomban*. Komarno, Slovakia: International Research Institute, 340–348.

- Lane, H. – Hoffmeister, R. – Bahan, B. (1996): *A journey into the Deaf–world*. San Diego: Dawn Sign Press.
- Muzsnai István (1999): Kinek a kompetenciája annak eldöntése, hogy mi legyen egy siket gyermek anyanyelve? In: Balaskó Mária – Kohn János (szerk.). *A nyelv mint szellemi és gazdasági tőke II*. Szombathely: Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskola, 395–399.
- Szabó Mária Helga (1999): A siket kisiskolások kétnyelvűségével kapcsolatos problémák. In: Balaskó Mária – Kohn János (szerk.). *A nyelv mint szellemi és gazdasági tőke II*. Szombathely: Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskola, 407–412.
- Szabó Mária Helga (2003, szerk.): *A jelnyelv helyzete a kutatásban, az oktatásban és a mindennapi kommunikációban*. Budapest–Pécs: Pécsi Tudományegyetem Nyelvtudományi Doktori Iskola, Siketek és Nagyothallók Országos Szövetsége.
- UNESCO (1994): “The Salamanca Statement and Framework for Action on Special Needs Education.” UNESCO and the Ministry of Education and Science of Spain. http://www.unesco.de/fileadmin/medien/Dokumente/Bildung/Salamanca_Declaration.
- United Nations (2007): *Convention on the Rights of Persons with Disabilities*. www.un.org/disabilities/convention/convention_full.shtml. Letöltve 2008. március 30.
- Vasák István (2005): *A világ siket szemmel*. Budapest: Fogyatékosok Esélye Közalapítvány.

GECSŐ TAMÁS, SZABÓ MIHÁLY (FŐSZERKESZTŐ)
EGY- ÉS TÖBBÉRTELMŰSÉG A NYELVBEN

266 oldal, 2990 Ft

Az ELTE BTK Alkalmazott Nyelvészeti Tanszéke és a Kodolányi János Főiskola 2017 novemberében Budapesten rendezte meg Egy- és többértelműség a nyelvben címmel az éves Alkalmazott Nyelvészeti Konferenciát. Az elhangzott előadások, illetve az utánuk kialakult viták a témák továbbgondolására készítettek az előadókat, így született meg a jelen tanulmánykötet anyaga.

A könyv írásai az egy- és többértelműség kérdését járják körül számos alkalmazott nyelvészeti tudományterület szemszögéből, a számítógépes nyelvésztől a fordítástudományon át a lexikográfiáig. A kötetet egyaránt ajánljuk nyelvészeknek és nyelvtanároknak, valamint a nyelvészet iránt érdeklődő doktoranduszoknak és egyetemi hallgatóknak.

Megvásárolható a kiadóban:

TINTA KÖNYVKIADÓ

1116 Budapest, Kiskőrös utca 10.; tel.: (1) 371-0501; fax: (1) 371-0502

E-mail: info@tintakiado.hu; honlap: www.tintakiado.hu